

VANESA
MONFORT

ŽENE
KOJE KUPUJU
CVEĆE

Prevela sa šanskog
Gordana Mihajlović

■ Laguna ■

Naslov originala

Vanessa Montfort

MUJERES QUE COMPRAN FLORES

Copyright © Vanessa Montfort, 2016

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Za Isu Borasteros,
kumu i dobru vilu svih nas*

Sa slobodom, cvećem, knjigama i
mesecom, ko ne bi umeo biti potpuno srećan?*

OSKAR VAJLD

* Oskar Vajld, *De Profundis*, prevela Isidora Sekulić Stremnicka, izdanje S. B. Cvijanovića u Beogradu, 1913. (Prim. prev.)

Sadržaj

Žene koje kupuju cveće	11
Olivija je ime anđela	12
Metabolizam oaza	21
<i>Prvi dan.</i> Neobičan usud talasa	25
Mačka u praznom stanu.	34
<i>Independence day</i>	37
<i>Drugi dan.</i> Devojka i more	47
Flertovanje ljiljana	55
Tuga nevena	72
Iskušenje dunja.	81
Staloženost orhideja	92
Smernost ljubičica	101
<i>Treći dan.</i> Postanak straha	113
Zavera kućnih aparata	125
Teorija lutke	131
Paraliza zbog analize.	143
<i>Madwoman</i>	151

<i>Četvrti dan.</i> Tvrđoglavost utvara	169
Prostor-vreme Madridana	178
Tržnica žaba	190
Teorija o stopostotnoj spojivosti	205
<i>Peti dan.</i> Tvoj horizont i moj vertikant	218
Dan pre dana posle	224
Visprenost žrtava.	240
Nemogućnost da se izgovori „volim te“	247
<i>Šesti dan.</i> Zapisano u magli	267
Mačor sa slikom u pozadini.	275
Teorija parazita.	291
Tiranija slabih	307
<i>Sedmi dan.</i> Snaga nemogućeg	317
Nepredvidljiva priroda kiše.	330
<i>Osmi dan.</i> Sručila se bura	346
Ples na groblju	352
Žene koje kupuju cveće	365
Izjave zahvalnosti	367

Žene koje kupuju cveće

U jednoj maloj četvrti u centru Madrida gde žive glumci, pomodari svih fela, parovi bez dece, poslanici koji se podjednako dobro služe obema rukama i popiju zajedno po čašicu vermuta između dve sednice; u tom mikrosvetu sa sopstvenim čudotvornim Hristom, sopstvenom rušilačkom sektom, sopstvenim muzama, pozorištima i malim galerijama, svakodnevnim predstavama, frazama slavnih pisaca po kojima gaze turisti, starci i starice koji tu stanuju, ratoborni biciklisti, džez muzičari i arheolozi što pomno tragaju za Servantesovim kostima... u toj četvrti postoji i pet žena koje kupuju cveće.

Isprva nijedna ne kupuje cveće za sebe: jedna to čini za svoju potajnu ljubav, druga za svoju kancelariju, treća da bi ga slikala, četvrta za svoje mušterije, peta... za jednog mrtvog čoveka. Ta poslednja sam ja a ovo je, valjda, moja priča.

Olivija je ime anđela

U četvrti se niko nije sasvim slagao oko toga koliko dugo je ona tu. Pitala sam konobare iz taverne *Dolores* i tvrdili su da je tu sasvim odnedavno, međutim kelneri iz *Kase Alberto* bili su sigurni da je tu celog života. Ipak, svi su bili saglasni da je *Anđelov vrt* bar dva stoleća cvečara i da nosi to ime, možda stoga što je oduvek jedan anđeo boravio u njoj i naprosto su zamenjivali jedan drugog. Kad Olivija bude otišla, zameniće je drugi anđeo s drugim poslanjem. To je bilo jasno. Koga god da pitaš, žiteljima te četvrti je izgledalo da je Olivija oduvek tu i da su ta ograda s gvozdanim rešetkama i cveće nikli oko nje u nekom trenutku dvadesetog veka.

Ko ili šta je Olivija bila prethodno, bilo je teško ustanoviti. Niko nije znao. Ili su oni koji su znali čuvali njenu privatnost i njenu tajnu. Nikome nije bilo jasno da li je cvečara njena ili iznajmljena. Jedni su pronosili glasine da je nekada bila bogata i ekscentrična naslednica. Drugi su verovali da je bila ljubavnica nekog slavnog muškarca ili možda čuvena glumica koja se ovenčala slavom u drugim zemljama. I bilo je tačno da su joj iz glasa izbijali prizvuci drugih mogućih zemalja kao kod nekoga ko govori više jezika: glas „s“ je šuštao među njenim zubima nešto

jače nego što je normalno, samoglasnici su bili visoki i prodorni kao u zemljama francuskog govornog područja, ali izgovor joj je bio savršen a glas dubok i spokojan poput glasa bilja.

Prvi put sam je videla tri dana po dolasku u četvrt. Otkako sam otkrila *Anđelov vrt*, prolazila sam pored kapije cvećare više puta na dan, ali nikako da odlučim da uđem. Gušila sam se u nedavno iznajmljenom stančiću. Vrućina je bila nepodnošljiva i zbog nje je miris farbe bio još jači. Još nisam imala klima-uređaj a puni, neotvoreni koferi su mi služili kao sto, sedište ili da se popnem na njih kad nisam uspevala da odvrnem slavinu za gas u kuhinji. I tako su mi ti izleti i pogled na tu oazu pomagali da dobijem svoju dnevnu porciju kiseonika.

Te večeri sam izašla napolje u istoj odeći u kojoj sam čistila kuću: starim farmerkama, još starijoj majici na bretele i u istim japankama u kojima sam izlazila ispod tuša. Kad sam ugledala sebe u ogledalu u liftu, učinilo mi se da sam cela bezbojna. Rebra su se providela na koži mog dekoltea. Crna ravna kosa utegnuta u rep. Bledo, nenašminkano lice. Oči otečene od prašine.

Kad sam, vukući noge uzbrdo, stigla do trga, iznenadila sam se što je još otvorena. Bila je osvetljena raznobojnim sijalicama i papirnim fenjerčićima što su visili s drveća. To i cvrčak koji kao da se smestio na ogromnom maslinovom drvetu da bi održao solistički koncert davali su celini atmosferu seoskog vašara.

A maslina, čvrsta i stoletna. Zauzimala je sredinu vrta a s njenih grana je visila grubo sklepana ljuljaška s kanapima. Ušla sam na kapiju pomalo obazrivo se krećući stazom od kamenih kocaka priželjkujući da su to žute opeke i s potajnom nadom, sad znam, da će me na kraju puta čekati Čarobnjak iz Oza. Mirisalo je na vlažnu zemlju. Među senkama lišća i ispod bele tende opazila sam stočić od kovanog gvožđa sa čašom vina

ostavljenog za kasnije i otvorenu knjigu. Vrata staklene bašte bila su širom otvorena.

Tada sam je prvi put videla.

Jer sve je to već bilo Olivija.

Unutra, džez iz četrdesetih godina gladio je listove biljaka, zibao korpe s visećim cvećem, izmicao napolje teran vodenom parom iz prskalica. Tu i tamo celofanski leptiri raznih boja krasili su staklene zidove, svetli akvareli sa cvetnim motivima bili su izloženi u nekom kutku, posude reciklirane iz nekih drugih života s buketima cveća koje u tom času nisam umela da imenujem. U dnu i iza staklenog zida velika starinska kamena fontana primaknuta uza zid od fasadne cigle, na kojoj je glava neobičnog lava bljuvala vodu u bazen pun lokvanja. U svakoj šupljini, pod svakojakim izgovorima, izbijao je život u obliku biljke. S krova na dve vode visili su pomične figure od duvanog stakla, venci ispleteni od granja, osušeni cvetovi i šišarke, vesele poruke naslikane na drvenim tablama i tezga na kojoj su bile poredane starovremne razglednice: četvrt u devetnaestom veku, s početaka dvadesetog, stari modni magazini, slike iz obližnjih muzeja, nekadašnji plakati Španskog pozorišta i Teatra komedije. Na sredini, otvorena knjiga utisaka za kupce s porukom na japanskom jeziku okruženom srcima. I još jedna, postavljena crvenim plišom, na čijoj naslovnoj strani je bio ugraviran naslov „Seoska sveska“.

Nisam mogla da odolim.

Nikad ranije nisam učinila tako nešto, zbog toga znam da nisam mogla da odolim. Otvorila sam je na mestu gde je izvirivao satenski obeleživač stranica.

Stilski doteranim slovima i naliveperom, kratak tekst ispisan rukom s naslovom „Ožiljci“.

– Uvek su mi se dopadali ljudi s ožiljcima, kao drveće – rekao je jedan glas iza mojih leđa nateravši me da smesta zatorim knjigu. – Zapravo, nemam poverenja u one koji posle četrdesete nemaju nijedan.

Okrenula sam se polako i ne progovarajući, a oči su mi bile iste kao u Kapetana kad bi naoštrio nokte o tepih.

Iza tezge, razmičući zavesicu od šarenih kuglica koja je odvajala zadnji deo cvečare, ukazala se ona, kao da je netom izašla na pozornicu.

Olivija je posedovala onu vrstu lepote van svih ustaljenih pravila: pretvorila je mršavost u otmenost, nedostatak šminke je nadomestila jednostavnim laganim crvenilom na usnama a odeća od izlizane tkanine na njenom telu je izgledala kao da pripada visokoj modi. Stil kao kod žena što su izlazile iz fabrika u doba velikih ratova. Kao i sve dame bila je neodređenih godina, mada je delovalo da je zarobljena između četrdesete i šezdesete. Prava Ketrin Hepbern u tehnikoloru: vitka i visoka, izduženog tela u pripijenoj šarenoj svilenoj haljini sa zelenim listovima i u sandalama od esparta* s narukvicom oko gležnja. Kosa joj je bila skupljena u visoku, nemarno podignutu punđu boje mandarine i delovalo je da se stvorila tu iz nekog starinskog obojenog filmskog kadra.

– Očekivala sam da ćeš biti mlađa – produžila je jasnim, sporim glasom – shvati, to nije uslov, jednostavno sam te tako zamislila.

– Žao mi je – pokušala sam da se opravdam.

A kako to da ta žena zna koliko godina imam?

Utom je stavila prst na tanke, crvene i pomalo naborane usne, pokazujući mi da ćutim.

Prišla mi je.

Tirkiznoplave, iskričave oči potražile su nešto u mojima a zatim mi je dala znak da slušam. Cvrčak iz vrta kao da se sad nalazio u staklenoj bašti i od njegovog nesnosnog glasanja treperila su stakla. Nasmešila se.

– Draga, smiri se, život kalja, ali ne poružnjuje, naprotiv – produžila je šapatom hvatajući me za ruku – u dubini duše me

* Mediteranska biljka iz porodice trava, po upotrebi slična konoplji i juti. (Prim. prev.)

raduje što nisi klinka. Poslednja pomoćnica me je ostavila na cedilu zbog nekog Engleščića izgorelog od sunca koji je došao sa stipendijom Erasmus.

Uzela je ogromnu, tešku crvenu kantu za zalivanje od gvožđa punu vode. Koračale smo vođene tim prodornim cvrčanjem dok je zalivala saksije i zastajala svaki čas kao da osluškuje na kom mestu se krije insekt.

– Vidi – nastavila je uvrćući pramen narandžaste kose u prstima – staviću te na veoma jednostavnu probu.

– Probu? – uzburnila sam se.

Koščatim prstom mi je opet pokazala da ćutim. Napravila je usredsređen izraz lica.

– To je jedno jedino pitanje. I znaću da li si ti ta. – Napravila je teatralnu pauzu. – U ovu cvečaru navraćaju muškarci i žene s potrebom da saopšte neko osećanje ili pošalju poruku za koju ne pronalaze prave reči: poštovanje, zahvalnost, divljenje, nenaklonost, gubitak, ljubav, slavlje... Jedni kupuju cveće za nečije rođenje, a drugi zbog nečije smrti. Jedni ga naručuju kako bi umanjili strogost svojih kancelarija, drugi da bi uneli život u svoju kuću. Neki više vole živo cveće, čije korenje je još pričvršćeno za zemlju, drugi mrtvo ili osušeno. U nekim slučajevima vole kad samo što se nije otvorilo kako bi duže trajalo, dok drugi, zauzvrat, vole kratkotrajno cveće poput margareta s kojih počinju da opadaju latice. – Pogled joj je prošao kroz okno staklene bašte gde su promicali prolaznici uhvaćeni u blistavu traku filmskih kadrova. – Jedan po jedan ili sto po sto... ponekad šaljemo cveće u garderobu Španskog pozorišta, drugi put je upleteno u vence u Crkvi Svetog Sebastijana, majke ga kupuju svojim majkama, neverni muževi ženama, ljubavnici ljubavnicama, *Palas* za svoje toalete, starice za svoje balkone... Ja imam teoriju da svakome odgovara jedan cvet. Kao i svakoj fazi njegovog života. Neke žene kupuju cveće, a neke ne. To je sve.

Zagledala sam se netremice u nju i još u tom času, ne znajući zašto, poželega da pripadam toj kategoriji više nego išta na svetu.

– A kakve su te žene?

Pustila mi je ruku poput nekoga ko otključava katanac i okrenula se prema meni dižući tanku riđu obrvu, posrebnenu i sjajnu.

– Reci: koji cvet bi danas kupila od svih ovih?

Nisam se ni obazrela oko sebe. Osetila sam isto grčenje u želucu kao kad su me izvodili na tablu.

– Nikad nisam kupovala cveće – izustila sam oklevajući.

– Aha... a kad si ga dobijala na poklon, koje ti se dopadalo?

– Niko mi ga nije kupovao ni na poklon. – Pognula sam bradu. Coknula je jezikom.

– A sad? Zar ne vidiš nijedno koje bi ti se svidelo? Hajde...

Videla sam samo raznobojne mrlje. Od nervoze i vrućine, učinilo mi se da smo obe deo neke Moneove slike. Nakon ćutanja koje je potrajalo čitavu večnost, odgovorila sam:

– Koje cveće je najprikladnije za groblje?

Olivijine svetle okice su me osmotrile ne trepćući, s izrazom noja.

– Pravo da ti kažem, ne znam. Ne znam kakav je ukus mrtvih. Ovlaš me je dodirnula po bradi.

– Ne, svakako nisam imala nijednu od tvoje sorte u svom vrtu. – Osmehnula se zadovoljno. – Onda, dolaziš li sutra? Po ovom talasu vrućine potrebno mi je da počneš što pre ili će mi sve biljke propasti za jedan dan.

– Hoćeš da ti budem pomoćnica?

– Pomišljam, ako si došla ovde i prvenstveno posle tvoje poruke, znači da ti uslovi iz oglasa odgovaraju.

Naherila sam glavu. Sakrila sam šake u džepove farmerki.

– Mogu li da ti odgovorim sutra? – jedino to sam uspela da izustim.

Nabrala je čelo kao da ne razume kojim jezikom govorim i obrisala znoj s dugačkog vrata žutom svilenom maramicom, laganom kao perce.

– Draga, život je neodložan zadatak... Već je veoma dockan. Prema tome, sutra će biti izuzetno dockan. Ako ćeš da prihvatiš, prihvati sad.

Ne znam zašto u tom času nisam izbavila Oliviju iz pometnje. Dobro, znam. Zato što se u mom životu prvi put nešto pomerilo nakon godinu dana oduzetosti.

Sipala je preostalu vodu iz kante za zalivanje u jednu saksiju a cvrčak je prestao da cvrči. Kleknula je kraj biljke i sačekala. Zemlja se uskomešala i insekt je, ošamućen, izašao iz svog skrovišta, pronašao jedan Olivijin prst i popeo se na njega kao liftom.

– Znači ovde si bio, ti mali ilegalče... – rekla je noseći ga ceremonijalno ka izlazu. Zatim se vratila: – A ti zatvori kad budeš izlazila, ako nemaš ništa protiv.

Međutim, nešto me je sprečilo da se pomerim. „Trebalo početi živeti i prestati razmišljati kako.“ Tom rečenicom se završavala svaka seansa s mojim terapeutom.

– Prihvatam – kazala sam idući za njom do vrta. – Iako ja ne znam ništa o cveću.

Okrenula se, malo otresla svilenu suknju i prekrstila ruke.

– Znam. Ali poseduješ mnogo toga drugog što me zanima. – Lagano je obrisala znoj sa čela. – Sad znam da si čestita i da ne umeš da kažeš „ne“ pošto mi ni u jednom trenutku nisi protivrečila. Znam da imaš poteškoća da doneseš vlastite odluke i da izraziš šta voliš, a šta ne. Takođe znam da si sasvim nedavno stigla u četvrt budući da je ovaj ugao strateško mesto i danima sam te vidala u prolazu s kesama za kupovinu, što znači da nisi raspakovala stvari iz kutija pošto danima nosiš istu odeću. – Skenirala me je znatiželjno od glave do pete. – Ne doteruješ se ni za koga, pa ni za sebe... Znam da živiš sama, a nisi navikla na to jer se ne zadržavaš kod kuće, da imaš nizak krvni pritisak po načinu na koji vučeš noge kad ideš ulicom nizbrdo i da ovo što si maločas uradila, ovde, sa mnom, predstavlja promenu. Prema tome, jeste, takođe sam primetila da ne znaš ništa o

cveću. – Opet se zaputila u staklenu baštu. – Dođi sutra i videćemo šta možemo da učinimo povodom toga.

Naš dogovor je zapečaćen mojim klimanjem glave i migom jednog njenog plavog oka kao paraform. Umesto ugovora, odabrala je za mene afričke ljubičice u sićušnoj saksiji i zatražila da ih ne zalivam s previše vode, treba da potraju koliko i moj posao u *Anđelovom vrtu*. „A koliko će to biti?“, upitala sam. Na to je odgovorila kroz smeh: „Pobogu, draga... kako ja to mogu znati?“ Zatim je nestala zakamuflirana u haljini s biljem među biljkama.

Dok sam koračala nizbrdo zaobilazeći radnike gradske čistoće koji su polivali Ulicu Uertas i pitala se šta mi se to maločas dogodilo, prvi put sam shvatila da nikad ranije u životu nisam ništa improvizovala. Iz nekog razloga, uvek sam mislila da bi moja spontanost bila opasna, a intuicija promašaj.

Ipak, još onomad sam znala da je život predstava bez proba. Premijera bez ikakve pomoći. Tome me je naučio tvoj odlazak. I osvedočujem se do kraja u to nakon ovog leta koje mi je promenilo život.

Izađeš na pozornicu nenašminkan i ne znajući svoju ulogu. A mene je uvek hvatala panika od scene. Može biti da zato nisam donela mnogo odluka u životu. Zato mi je bilo draže da ih donosiš ti, a ja da ti budem statista. Valjda sam želela da budem sigurna da sam naučila ulogu pre nego što stanem pred publiku, da budem sigurna da će mi naposletku pljeskati. Bilo je mnogo lakše prepustiti glavnu ulogu u mom životu drugome. Da ne bih privukla previše pažnje u slučaju da pogrešim kod neke dugačke replike; da bih prošla neopaženo pred kritičarima; da bi me onaj s većom ulogom izvukao iz škripca. Više nije bila reč o tome da budem glavna junakinja, nego da igram sporednu ulogu u programu vlastitog života.

Stigavši u stan, pomislila sam da ulazim u peć za kremiranje. Mozgala sam i mozgala pitajući se koje mesto je zgodno da tu smestim ljubičice. Da li im je potrebna svetlost, voda, vlaga, hladnoća, toplota? Neću biti kadra da se postaram da prežive ni sedam dana, bila sam sigurna u to. Na koncu sam ih pažljivo spustila na prozorsku dasku u spavaćoj sobi. Suva, zagušljiva vrućina i uporno cvrčanje jednog cvrčka nisu mi cele noći dali da trenem.

Metabolizam oaza

Ko sam bila ja pre tri meseca?

Odgovor je jednostavan. Ona koja sam bila poslednjih dvadeset godina. Tačno polovinu svog života.

Ovde hoću da zabeležim da mi je užasno teško da govorim o sebi, to sam već rekla. A još dobrano teže da se uzdignem u glavnu junakinju jedne priče. Međutim, obećala sam da ću učiniti taj napor. Smestiti sebe u središte svog života i svoje priče. Tako da nastavljam.

Ko sam bila ja pre tri meseca?

Ona četrdesetogodišnja žena koja korača kao muva bez glave previše uzanim trotoarima u centru Madrida u kome vele da je najtoplije leto u ovom stoleću. Ta žena godinama unazad ne bi izašla iz kuće nenašminkana, ne zbog želje da se dopadne drugima, nego zato što joj se u dubini duše nikad nije sviđalo njeno lice, a sad se ne seća kad je poslednji put oprala kosu. Ta žena vuče noge hodnicima nove samoposluge koja se prostire pred njom kao neosvojivi lavirint, zato što mlečni proizvodi ne stoje pored kase, a voće i povrće nema odvajkadašnji oblik, nego je isečeno, oljušteno i složeno u pakovanja poput jebenih čokoladnih bombona.

Bila sam ušla ne ispuštajući iz ruku poslednji kofer koji je ostao u mojoj bivšoj kući, sledeći uputstva, kao i uvek, s neodložnom potrebom da se osećam sigurno u svom novom okruženju: samoposluga, praonica veša, apoteka i teretana. To su, po rečima moje prijateljice Lorene, četiri strane sveta koje će mi služiti da se orijentišem u novom životu. Jer nikad ranije nisam živela sama i biće teško. Jer prošlo je već godinu dana otkako je Oskar otišao i treba da počnem da to prevazilazim. Jer žalost za umrlim ne sme trajati duže od godinu dana. I tačka.

Zovem se Marina. I od svih Loreninih očiglednih tvrdnji jedna je govorila sama po sebi: nikad nisam *bila* sama. Uvek sam *bila* s nekim. Uvek sam *bila* s njim. Ili gotovo, sad kad sam odlučila da napišem ovu priču, radije kažem „s tobom“.

Nema ni jedne jedine fotografije na kojoj sam samo ja. Uvek sam bila s tobom. Ili si me ti gledao s druge strane foto-aparata. Ili se pojavljivala tvoja senka. Ili je deo tvog prsta prekrivao objektiv. I kad sam na fotografiji bila ja, fotografisan je tvoj pogled na mene. Sama nisam bila ja. Bila sam *ja* s tobom.

I naprečac, postalo je veoma teško živeti.

Hoću reći, osnovne stvari. Ono što se ranije radilo automatski sad je u meni izazivalo žučnu unutrašnju raspravu.

Odabrali šta da se jede, na primer. Shvatila sam to dok sam držala kutijicu organskih jaja na čijem poklopcu je pisalo da pripadaju „slobodnim kokoškama“. To me je već uznemirilo. U mojoj bivšoj četvrti jaja su bila jaja i nikad se nije izričito navodilo bračno stanje kokošaka. Osetila sam solidarnost prema njima. Ni ja ne bih želela da moje bračno stanje igde bude izričito navedeno.

Neudata?

Slobodna?

Sama?

Ne, nisam bila pripravna. Tog časa sam shvatila da ne bih bila u stanju da ispržim jedno jaje. Rastužila bih se. Razbolela bih se. Jer uvek sam pržila dva. A ne bih mogla ni da ga skuvam

jer smo kuvana jaja jeli uveče. I uvek su bila dva. Nikad jedno. Hajde da ostavimo po strani jaja, naredila sam sebi. I blitvu. Jer ranije nam se nije sviđala, ne, ali počela je da nam se sviđa oboma. Istovremeno. Naučili smo da je spremamo zajedno tokom izleta u onu seosku kuću u Gvadalahari. Ostavljamo po strani i blitvu.

I tako sam sat vremena bila izgubljena u objektu koji je po teoriji moje prijateljice trebalo da mi pomogne da pronađem sebi mesto, nastojeći da pronađem nešto što bih stavila u želudac a da ga moj mozak ne povrati u vidu uspomena koje peku a koje su samo to. Uspomene.

Međutim, ova zgoda ne označava početak moje priče. Izašla sam iz te samoposluge gde je temperatura bila kao u mrtvačnici ne kupivši ništa da bi me ošinula vrelna nedopustiva u deset sati pre podne i obrela sam se usred Književne četvrti.

Svog novog doma.

Doma?

Pročitala sam: Moratinova ulica, osam. Popela sam se Ulicom Prado posramljena zbog tandrkanja svog kofera u potrazi za novim stanom i ne podozrevajući da idem u suprotnom pravcu. Snalaženje u prostoru nikad mi nije bilo jača strana a stan sam videla samo jednom. Skrenula sam u Ulicu Leon dok nisam stigla do Ulice Uertas, gde sam skrenula iza ćoška, prošla pored kafića *Populart*, gde je kredom na tabli bio najavljen večernji džez koncert, zaobišla bradatog muškarca sa usnom harmonikom, za kog ću s vremenom ustanoviti da opsesivno svira ista dva takta, gazila po slavnim frazama još slavnijih pisaca kojima je opština dobila srećnu ideju da ukrasi ulice dok se, negde kod citata Peresa Galdosa a konkretno stojeći na njegovom potpisu, nisam zaustavila. Tačno na uglu Anđelovog trga.

Učinio mi se kao oaza u centru grada. Bila je to neobična cvećara, vrt usred grada iza starinske ograde od gvozdениh rešetaka sa staklenom baštom. U unutrašnjosti vrta mali kuci s klupama, kamenim fontanama i ljuljaškama što su visile s

drveća. Na sredini stoletna maslina koja je, moguće je, poznavala sve pređašnje stanovnike četvrti. Pored nje štafelaj s poludovršenom slikom živih boja i isflekanom krpom na zemlji. Ispod bele tende senice s leđa sam razabrala priliku jednog plavokosog muškarca koji je čitao. Videla sam tek delove: šake kako spokojno drže knjigu, leđa naslonjena na izlisanu gvozdenu stolicu, prekrštene noge i akten-tašnu na zemlji. Na vratima plakat sa slovima punim pokreta: NEMOJ PRESTATI DA SANJAŠ. Za to bih morala početi da sanjam, pomislila sam. Tog jutra se nisam usudila da prođem ogradu s gvozdenim rešetkama, ali svež miris netom zalivene zemlje naveo me je da udahnem vazduh prvi put posle dugih meseci.

To, bogami, Loreni nikad nije palo na pamet. Da je svakom ljudskom biću potrebno da nađe vlastitu oazu da bi se obnovilo. Mesto koje će sadržati priželjkivani mir, u kome ćemo se okružiti stvarima koje nas usrećuju kako bismo se zatvorili s njima onda kad nam je to potrebno. Jazbinu u kojoj ćemo odspavati zimski san čak i ako je leto. Staklena bašta s mikroklimom savršenom da rastemo, preobrazimo se i opet ojačamo. Moja oaza je imala oblik cvećare i zvala se *Anđelov vrt*.

Prvi dan

Neobičan usud talasa

To je jedino pitanje na koje nikad nisi umeo da mi odgovoriš o moru o kome si sve znao. „Kuda idu talasi?“, pitala sam te. A ti si ćutao prvi put za dvadeset godina. A to već mnogo govori samo po sebi.

Sad kad me je vetar pustio da predahnem i kad sam sama na ovoj jedrilici nasred pučine, iskoristila sam priliku da počnem da zapisujem sve što mi se dogodilo u poslednja tri meseca, dok more opet ne bude počelo da me gnjavi i dok se sasvim ne smrkne.

Vremenski izveštaj koji sam uzela u pristaništu nije delovao mnogo dramatično, ali Sredozemno more je najveći izdajnik koji postoji. Ne vidiš da dolazi. Još su stari Grci to govorili. Ti takođe.

Već plovim brzinom od pet čvorova i preda mnom se prostire površina što podseća na živu. Iza ostaju brda koje je ugljenisalo krvavocrveno sunce, a iza ostaje i moja priča. Cela izuzev glavne junakinje.

Mene.

To zvuči previše uobraženo za početak. Neprirодно. Tako ja ne govorim i ne mislim, neću da obmanjujem sebe. Čak liči na roman. A nije. Nikad ne bih umela da napišem roman.

Olivija mi je rekla da napišem sve što mi se dogodilo u ova poslednja tri meseca otkako smo se upoznale da ne bi ostalo u meni. Ali treba da pokušam da pišem kao da niko neće to čitati. Slobodno, kaže. Valjam se od smeha. Kao da, kad sam dogurala dovde, ne znam da je to najgore što može da traži od mene.

Ja nikad nisam umela da dam sebi slobodu.

U tome je stvar.

A trebalo bi da ove reči liče na brodski dnevnik mog vlastitog života namenjen jedinoj osobi na kopnu za koju nisam navikla ništa da činim: opet meni.

Sad opet počinje da se pomera. Trup udara u vodu a želudac mi poskakuje u telu. Govorio si ti to i ranije: onome ko se otisne na more uvek duva dobar vetar zato što ga traži. Ali ja ne. Zato mi vetar duva u lice. Zato što moram da stignem na konkretno mesto. Imam zadatak. Baš sam srećnica.

A o čemu govori ova priča? Upravo o tome. To je pripovest kako Marina, žena koju je more oduvek prestravljivalo, odluči, uprkos svim prognozama, da plovi osam dana dok ne prođe moreuz. Ništa manje. I to sama. I to brodićem kojim ne ume da upravlja. Sve veoma suvislo.

Da li je ona samoubica?

U principu nije. Čini to kako bi ispunila jedno obećanje. A za sve je kriv susret koji se odigrao pre tri meseca. Na kopnu. U gradu bez mora, Madridu, ali u četvrti pod zaštitom Neptuna. Makar i samo njegovog kipa. Pravi uzrok što čini tu ludost Marina će otkriti za vreme plovidbe i dok piše. Ili mi je tako rečeno. Odiseja u svakom smislu. Odiseja sa ženom u glavnoj ulozi.

Slobodno.

Bez straha.

Takoreći ništa. Nekome ko je, poput mene, uvek tražio da bude napisana sledeća scena njegovog života i morao je samo da je odigra i ništa drugo, ova neizvesnost uteruje strah u kosti.

Stalno iznova iščitavam ukupne proračune putovanja: osam dana s početkom puta u Kartaheni i sa završetkom u Tangeru. Treba da plovim dvanaest sati dnevno kako bih ostvarila cilj. Od same pomisli na to premirem od straha i od iscrpljenosti. Viktorija mi je, a ona nikad ne greši s brojevima, napravila proračun pri brzini od četiri čvora, s duže od jednog sata vezivanja ili bacanja sidra na određenoj deonici, što kad se sabere iznosi još dvadeset sati. Očekuje me ukupno sto sati na ovom brodiću i ne smem da pogrešim kod proračuna ili ću ostati bez goriva. I namirnica. I vode. A potrošila sam sve što sam zaradila za ova tri meseca u *Andelovom vrtu* da bih počinila ovu ludost.

Za sada, kao što sam već kazala, znam jedino da otpočinem ovu plovidbu bez dozvole, pošto nemam čak ni vozačku dozvolu vlastitog života.

To je prava istina.

Uvek sam sedela na kopilotskom sedištu.

Možda u tome leži uzrok što nikad nisam naučila kako se donose odluke ili možda nikad nisam doznala kako se određuje kurs. Jer kurs si određivao ti. A ja sam bila tvoj ranac. A sad tebe više nema i ovaj brodić nema kapetana, a nemam ga ni ja.

Još jedno pitanje: da li je *Petar Pan* primetio da plovi bez zapovednika?

Mislim da još nije, jer trenutno se kreće napred, sporo, prinčevski, uprkos tome što se još nisam odvažila da razvijem jedra – ne verujem da vredi truda s tako malo vetra koji duva protiv pramca – uz to, ne zavaravajmo se, ne usuđujem se ni da isključim motor. Dok iskorišćavam velikodušnost mora koje je odlučilo da mi olakša za početak. Ali ako sam išta naučila otkako si otišao, to je da i večnosti ističe rok trajanja. I da je vreme varka uma.

Zato se sve događa veoma sporo otkako si me napustio pre godinu dana, ali veoma brzo u poslednja tri meseca: zatvaranje

kuće; preseljenje u centar; odluka da izvezem *Petra Pana* iz luke; da ispunim ovo obećanje.

Kako je vreme čudno.

I kako nenaučno.

Zar sam pre svega tri meseca upoznala Oliviju? I ostale devojke?

I uvalila se u ovu frku zbog nekoga ko je pre kratkog vremena ušao u moj život? Zbilja?

U sebi se preslišavam šta nosim od hrane: šest konzervi boranije, dvanaest tunjevine, makarone, mleko u prahu, četiri pakovanja tosta, kafu, šest tabli čokolade, osam kesica instant supe... ali pre svega vodu. Rezervoar vode. I gorivo. I dalje sam opsednuta proračunima dizela i vode.

Moram da prestanem da se preslišavam tog spiska, inače ću poludeti. Treba da budem u stanju pripravnosti, ali i da zaustavim strah ili ću se iscrpiti još pre početka.

„Kuda idu talasi?“, upitala sam te onog popodneva kad si još pronalazio snagu da sedneš za kormilo u kišnoj kabanici i s belom kapom na glavi, plavom maramom rđavo vezanom u čvor oko vrata. Kako je to bio loš znak, Oskare. Veoma loš. Nisi mi održao predavanje kao obično.

Ćutao si. Te čašice pića pre jela uskoro ćeš se držati zauvek. Iste koje se držiš sada.

Ni nakon odlaska nisi prestao da mi izdaješ uputstva. Pobeđa je tvoja. Zaputila sam se tamo. Ali moram da te upozorim da nisam ispunila ceo naš dogovor: nećeš poverovati, ali nisam potražila nikoga ko bi me odvezao tamo.

Idem sama. Da li sam ti to već kazala?

Da sam luda?

Daj bože da jesam.

Samo napred. Reci ono od čega već strahujem. Da neću biti kadra. Ipak, prvi put, ako nemaš ništa protiv, neću razmišljati o tome.

Za sada i da bih te obavestila, uspela sam da izvezem *Petra Pana* na pučinu, protiv vetra, protiv mora, čak i protiv uspomene na tebe. Tačno je da sam umalo doživela nesreću čim sam isplovila iz pristaništa *Vojvotkinja* i da sam se zapitala zašto bih slušala jednu čaknutu riđokosu ženu koja tek što je ušla u moj život, a ne tebe, koji me poznaješ od malih nogu, na kraju krajeva. Iako je istina, pokatkad, da su ljudi koji nas upoznaju kao odrasle jedini u stanju da nas vide onakve kakvi jesmo, a ne onakve kakvi smo bili. Može biti da Marina koju si poznavao ne bi mogla da izvede ovu pustolovinu sama, a ona koju je upoznala Olivija jeste. To želim da mislim. I to ću otkriti u narednih osam dana.

Ne mogu ni da prestanem da se stalno iznova preslišavam svega što sam naučila ovih godina ploveći s tobom. Spiskovi preporuka dobijenih od života kada smo plovili zajedno ili iz priručnika za kapetane jahti koji sam proučavala s Kasandrom ovog leta koje se sad primiče kraju. Male stvari. Jednostavne stvari. Te stvari bi na kopnu bile nebitne, ali na moru ti mogu spasiti život: konopci se uvek namotavaju u smeru kazaljki na satu. I uvek ih treba ostaviti blokirane. Nikad ne treba skočiti u vodu a da se ne baci pojas za spasavanje i da se ne spustiš niz lestve... ili možda nećeš moći da se opet popneš kao u onom mučnom filmu. Kako se ono beše zvao?... Nema veze.

U svakom slučaju, već sam ovde i ne možeš da me zaštitiš: sedim na palubi tvog brodića usred noći i vode. Kretenka koja cvokoće ispod kišne kabanice s prekrasnom ljubičicom izvezenom na leđima – istom što ju je Aurora naslikala na glavnom jedru i još je nisam videla – pitajući se zašto joj je toliko hladno kad je tek kraj avgusta. Ko zna, možda kod mene to izaziva strah od života.

Ali kako je neobičan njihov usud, zar ti se ne čini? Posmatram ih već neko vreme. Te ženske talase što se valjaju po muškom moru: jedni se rađaju i hitaju da umru u sigurnosti obale, ali drugi promiču u suprotnom smeru i gube se u okeanu

dok se ne rastvore u njemu. Pretpostavljam da sam pripadala ovima prvima, a sad me je strah da pripadam drugima.

Zato plovim sama.

Prvi put.

Bez dozvole.

Bez tvoje i bez dozvole lučkih vlasti. Znam, nisam zapovednica tvog broda niti ijednog drugog. Kao što nisam bila ni zapovednica našeg života.

I prestravljena sam. Već sam to rekla. Zato što nikad sebi nisam dala dozvolu da učinim nešto što nije dozvoljeno. Ali i ti si otišao bez dozvole, Oskare. Ili si me možda pitao? A ljudi nalik tebi ne bi smeli imati pravo da nestanu tek tako, preko noći. Zar ne shvataš? Ostavio si me i odneo mape, maršrute, kormilo, motor i kurs.

Ne, nisi imao pravo na to.

A pogotovo ne da se posle pojaviš sa zahtevima.

Sad izgleda da vetar počinje da duva s juga. Vruć i mesnat vetar koji mi donosi nebrojeno mnogo uspomena... *Petar Pan* se njiše dižući bradu pomalo mangupski, kao ti kad si usmeravao pramac prema vetru. Možda je već primetio da nisi pošao s nama, možda ovaj osvetoljubivi brodić pokušava da me sabotira. Nikad se nismo lepo slagali jer bi se uvek isprečio između nas dvoje. Ali reći ću ti nešto: budući da sam ovde, pokušaću iz petnih žila da otplovim do Afrike i ispunim to glupo obećanje. Mimići ću se s lađom koju vidim s desnog boka. Od toga već postajem nervozna. No ne mogu hteti da more bude bez igde ikoga do moreuza. Samo za mene. Gajim veliko poštovanje prema moreuzu. To si znao.

Pažljivo, taj ribarski brod što ga vidim u daljini vuče mreže. Ako prođem veoma blizu tih mreža, mogu da mi se zapletu u propeler i tu bi se sve okončalo i pre nego što je počelo. Bože moj, kako, gde i kad ću spavati ovih osam dana?

* * *

Čini se da je vetar lenj. Ali ako krene da duva s više volje, reći ću ti šta ću: snažno ću povući konopac, razviću glavno jedro – hoću li biti kadra da sama podignem jedro – i isključiću motor. Isključiću ga donekle sa zebnjom, tačno je, ali isključiću ga, dok ne osetim onu hrapavost u vodi. Ne smem da tračim gorivo. Ti bi mi kazao da plovim na jedra dok mogu, da jedrim protiv vetra uz obalu. Mogla bih to ako isključim motor. Makar to značilo preći više milja, iskoristila bih vetar. Ali ne, još se ne usuđujem da ga isključim. A nisam pošla u šetnju, tako da ne preostaje ništa drugo nego da se suočim s vetrom. Volela bih da razvijem jedro, to da, i da vidim tu veliku ljubičicu koju je Aurora naslikala na sredini.

Kako mi nedostaju.

Iskoristila sam ovaj trenutak mira i da pozovem Madrid. Uprkos problemima s vaj-fajem na brodiću postigla sam da *Skajp* radi kako treba. Devojke su sve vrisnule uglas ugledavši me: Kasandra i Viktorija u prvom planu boreći se da rukuju računarom, Gala nameštajući kosu bez prikrivanja na ekranu i Aurora brišući suze salvetom. Spremile su čaše da nazdrave i delovale su pripito. „Uspela sam da isplovim brodićem“, viknula sam. I to je prouzrokovalo pravo slavlje. Iza njih su se nazirala okna staklene bašte, središta visećeg cveća i naprečac sam osetila ubod nostalgije. Kako je moguće da upravo sada osećam veću nostalgiju za mestom koje sam nedavno pronašla nego za celim našim zajedničkim životom?

Kako je i ljubav čudna.

I, dabome, kako nenaučna.

Pitala sam za Oliviju, ali nije mogla ili nije htela da se pojavi. Poznajući je, nagađam da želi jasno da stavi do znanja da me više ne drži za ruku. Zna, ako sam se odvažila da počinem ovu ludost, još ne znam da li da kažem da li je to bilo zahvaljujući njoj ili njenom krivicom. Možda se već kaje. Tako da sam ovog

puta morala da pribegnem sećanju kako bih izvukla jednu od onih rečenica koje su mi ovih meseci pomogle da prebrodim još jednu noć odsutnosti:

„Znaš već, draga, ovo ti je kao strela Apača. Ako te nije već ubila, svakog minuta ćeš se sve više oporavljati“, rekla mi je jednog dana zatekavši me kako plačem u toaletu.

Pošto sam prekinula vezu, uzbuđeni povici žena koje već smatram prijateljicama ostali su da lebde u vazduhu kao zmajevi koje nosi vetar.

Zatim sam čvrsto uhvatila kormilo za koje još ne osećam da mi je dopušteno da ga dodirujem.

Muka mi je.

Dvadeset godina plovidbe s tobom, a moj želudac još ne ume da se kreće u ritmu talasa. Moraću da progutam još jedan dramamin. Imam toliko kutija da će, ako me zaustave, pomisliti da sam narkomanka. Ostaviću ih pri ruci u pregradi ispod stola, čvrsto zatvorene u kesi kako se ne bi navlažile. Koliko kutija imam? A antibiotika? Preslišajmo se i toga: dve kutije lekova protiv upala, dve anksiolitika, dve antihistaminika, adrenalin, melatonin... i sve to na poklon od Viktorije. Kao što i sama kaže, majka je i to se primećuje. A zatim sve biljne dražeje koje mi je dala Kasandra: ehinacea za imunitet, mačja kandža za pročišćavanje krvi, perle od brusnice protiv mokraćnih infekcija, kalijum za grčeve, vitamin C da bih imala snage... Ipak, ako se more okrene protiv mene, ništa od toga mi neće pomoći. Tako je to.

Sama sam osam dana.

Sama nasred mora.

Ali bilo je neophodno. Neophodno je ustanoviti ko smo bez drugih ljudi. Ko smo u biti. A ne da moramo to da naučimo silom kad nas ostave zaista same. To ponavljam sebi kao mantru. Ali to je i jedno Olivijino razmišljanje.

I sad mislim, znaš li šta mislim, kamo sreće da sam otkrila ko sam dok smo još bili zajedno.

A ti? Ko si bio ti?

Moguće je da istinska *ja* i istinski *ti* zapravo ne bi i dalje bili zajedno.

Preostaje mi osam dana plovidbe kako bih to konačno proverila.

A radi čega? Jer i ako otegnem papke tokom ove plovidbe i ako ispuštim dušu u nekom staračkom domu u stotoj godini, bilo bi dobro da pre smrti otkrijem ko sam, dovruga, bila istinska *ja* i da mogu da kažem: „Marina, drago mi je što sam te upoznala.“ To mi je kazala i Olivija, mislim da je to bilo onog popodneva dok smo posmatrale larveni proces jednog leptira.

I sad znam, osećam da je ovo kraj procesa koji je otpočeo pre tri meseca, daleko od mora i od žene kakva sam sada, što gleda u oči avanturi u kojoj stavlja život na kocku. Ili, u najmanju ruku, to kako će ga proživeti.

Sad kad to pišem, prvi put izgleda stvarno.

Da li *ja* ovo zaista činim?

Zacelo su protekla dva sata otkako sam se odvojila od obale a talasi su i dalje dobrostivi.

Ali sve prolazi. Ti si to znao bolje od mene: more se nikad ne zaustavlja. Uvek je u pokretu, kao život. I treba i dalje reagovati na njega. Uvek pripravno. Uvek u pokretu.

To je već izjavila Olivija citirajući ne znam koga istog dana kada sam ispričala toj grupi žena koje sam jedva poznavala kakav izazov stoji predi mnom.

Pesimista se žali na vetar.

Optimista se nada da će se on promeniti.

Realista namešta jedra.

I to ću učiniti *ja*. Namestiću jedra.

U tome je razlika da li ćeš nastaviti da živiš ili ćeš se utopiti.

Mačka u praznom stanu

*Umreti – to se mački ne radi.
Jer šta će započeti mačka
u praznom stanu.
Penjati se po zidovima.
Provlačiti između nameštaja.**

Sećam se da me je ova pesma Vislave Šimborske oduševljavala u studentskim danima. Tada niko nije znao ko je ona pa ni kad je dobila Nobelovu nagradu za književnost, niko nije umeo pravilno da izgovori njeno ime a da se ne zagrcne. Valjda mi se ta pesma dopadala zato što ti još nisi imao mačka niti je naš stan bio prazan. Nisam se opet setila te pesme sve do onog jutra kad sam otišla da zatvorim našu kuću.

Ušla sam na vrhovima prstiju kao da se bojim da ću štiklama probuditi bol a tebe iz tog večnog popodnevnog sna koji si odlučio da odspavaš. I tada je do mene dopro šum šapica po podu a nešto kasnije ostatak debelog i izmučenog telašceta

* Ova i naredne strofe i stihovi su iz pesme *Mačka u praznom stanu* Vislave Šimborske, iz zbirke *Kraj i početak pesme*, prevela Biserka Rajčić, Književna opština Vršac, 1996. (Prim. prev.)

pojavi se na kraju hodnika i naspram narandžastog svetla koje je odavalo sunce što je upeklo iza poluspuštenih roletni. Seo je i zevnuo. To što obavlja sve svoje mačje obrede izazvalo je u meni nešto nalik radosti.

*Tobož ništa tu nije promenjeno,
a ipak je promenjeno.
Tobož ništa pomereneno,
a ipak je porazmeštano.
I uveče lampa više ne svetli.*

„Zdravo, Kapetane“, čučnula sam, „dodi, debeljko“. A on me je odmerio mačje ravnodušno, protegao crno-bela leđa i skljojao se u stranu ne baš otmeno. Ništa od trčanja do vrata ni od mjaukanja. Ali nisam ih ni očekivala. Samo me je odmerio, sa crnom karnevalskom maskom što mu je prekrivala prozirne oči, stavljajući mi jasno do znanja da je oduvek bio tvoj mačak a ja tvoja bračna drugarica kojoj nije bilo potrebno ulagivati se kad god je bilo hrane za kastrirane mačore u posudi sa hranom.

Ustavši, osetila sam da moja napetost nestaje netragom, a kad sam zatvorila vrata, pomislila sam da sam se obrela u sauni. Zakoračila sam prema njemu, i stigavši do dnevne sobe, shvatila sam zašto se tako ponaša. Bio je tamo, ležao je na mestu gde je uvek stajao tepih. Okružen utvarama slika koje su sad samo pocrnele senke na zidovima. Umesto tvoje fotelje za čitanje tu se nalazila jedino gužva kablova bez lampe. Prazne police. Sijalice su visile s plafona a zbog nepodnošljivog vonja mokraće bilo je još teže disati. Jedino je Kapetanov krevetac pored isključenog radijatora i dalje stajao na svom mestu.

*Nešto tu ne počinje
u uobičajeno vreme.
Nešto se tu ne odvija
kako treba.*

*Neko je tu bio,
a posle iznenada nestao
i uporno ga nema.*

Pogledao me je umorno. Podigao se. Opet je izvio leđa u luk i napravio pokret kao da će da oštri nokte o zamišljeni tepih. Ja sam ga malo izgrdila da bih saučestvovala u njegovom pokušaju da sve bude kao i obično i to ga je navelo da nekoliko časaka nestašno trčka po dnevnoj sobi. Prišla sam mu i pomazila ga iza mekanih i dlakavih ušiju. Protrljao mi se o noge. Uistinu, uvek smo se dosta dobro slagali. Makar meni i ne priređivao iste izraze dobrodošlice. „Još malo i doći će po tebe“, šapnula sam uzimajući u naručje šest gipkih kila dlake i sala i čula kako prede vrelim dahom blizu mog vrata. Pomislila sam da je možda trebalo malo da porazmislim da li da ga dam svekrvi. „Volela bih da ga zadržim, on je nešto najbližnije njegovom detetu“, zamolila je. I rekla je tvom, ne našem, i na tu molbu s dramskim dodatkom odvrtila sam da pristajem. A sad najednom nisam mogla da se odvojim od tog telašca, jer je jedino od mog predašnjeg života čije srce je i dalje kucalo.

Kad sam ga najzad ispustila, dočekaao se na noge kako i nalažu priče o mačkama i pratio me do kuhinje hitronogo, kao i uvek. Ustanovila sam da hrane ima napretek. Pustila sam da voda iz česme otiče celu večnost dok nije potekla nešto svežija, isprala mu tanjir i kad sam ga spustila na pod, pogledao me je, zagnjurio belu baršunastu njuškicu u njega i krenuo da pije pomerajući jezičić vrtoglavo brzo. Taj svakidašnji čin u kome smo oboje učestvovali nebrojeno puta ujutro konačno me je raspolutio. „Neka se on samo vrati“, izgovorila sam naglas recitujući koliko sam se dosećala kraja one pesme koju sam najednom zamrzela, „videće već da se s mačkom tako ne može.“ I oboje smo dugo stajali tu, posmatrajući jedno drugo a da ništa nismo shvatali, dok sam ja umesto njega ispoljavala tu nadasve čudnovatu ljudsku sposobnost plača.

Independence day

„NEZAVISNOST“.

Tu reč sam pročitala na svom mobilnom, otkucanu velikim slovima, probudivši se oblivena znojem u fotelji koju i dalje nisam prepoznavala.

„Posao će ti doneti NEZAVISNOST.“

Tako je glasio Lorenin odgovor na moju sinoćnu poruku u kojoj sam joj najavila, ne objašnjavajući detaljno, da ću u najskorije vreme početi da radim. Lorena je jedina prijateljica koju sam sačuvala nakon što sam izgubila Oskara. Ili jedina koja nije bila zajednička prijateljica, hoću reći. Jedna od onih što posežu za velikim slovima da bi ti se poruka urezala u mozak.

NEZAVISNOST: šta to znači? Ko si ako si „nezavisan“ od drugih, zapitala sam se perući zube ispred odraza u prozoru.

Ko sam ja? Nezavisna..., ponovila sam sebi tuširajući se hladnom vodom a stidne dlačice me na sav glas podsećale da nemam naviku da stavljam brijače na spisak za kupovinu.

Koliko reči je obitavalo u našem rečniku a da ih nisam izgovorila nikad u životu?

Tog jutra, dok sam zalivala ljubičice s tostom u ustima, ubeđena da ću sipati previše vode – i njih i njihovog nesnosnog

stanovnika – dok sam viljuškom mutila kafu u prahu s mlekom u prahu; dok sam uviđala da još nisam spavala u krevetu, nego i dalje spavam na kauču, i privikavala se na pomisao da u četrdesetog godini imam novi posao koji bi se po nestalnosti mogao nadmetati s ma kojim prethodnim, iznebuha me je uznemirilo što nisam kadra da razlučim određene pojmove.

Na primer:

Kakva je razlika između nezavisnosti i slobode?

A između slobode i samoće?

Više nisam jasno razaznavala šta znače reči.

Slika koju mi je nudilo ogledalo u liftu u kome sam poprimila običaj da se češljam bila je slika žene... nezavisne? Slobodne? Same?

Nakon što sam ostavila prazna polja u tom nepotrebnom samoispitivanju u vidu testa, zaputila sam se ka *Andelovom vrtu*. Bilo je devet ujutro, i pošto sam živela u neznanju, nisam znala ni u koliko sati mi počinje radno vreme.

A zašto sam bila tako nervozna? Zato što nisam imala pojma o cveću, zato što sam uvek bila nekako trapava u pogledu društvenih veza a zbog reči „javni“ mi se takođe snižavao pritisak, budući da sam poslednjih godina često menjala poslove, a takoreći svi su bili nesigurni. Dok nisam prestala da ga tražim. Zapravo sam vrlo brzo ubedila sebe da mi diploma arheologije neće biti ni od kakve koristi pošto bi podrazumevala česta putovanja, a tvoj posao je bio u Madridu. Bilo je logično odabrati onoga od nas dvoje kome je sve jasnije, ko više zarađuje, ima više mogućnosti, ko je stabilniji.

STABILNOST: još jedna velika reč koju treba napisati velikim slovima a najednom postaje isprazna. Loše sam odabrala, to je sve. Međutim, ti si uvek pokušavao da me ubediš u suprotno. Prijavljivao si me za dane muzeja, na predavanja, na radionice... Valjda je to bio način da odvadiš sebi krivicu pošto sam tvom poslu davala prioritet nad svojim.